

шмат дэлегацыю ад усіх арганізацыяў менскіх.

Прэмы адбыліся у памяшканьні акружнага камісарыяту.

Склад соймавай дэлегацыі быў гэтакі: проф. Камянецкі—прэзэс, Нездзялкоўскі—сакрэтэр, кс. Маціевіч, проф. Эрдэнац, п. Загорскі, п. Пўтра і п. Пятроўскі.

Як прадстаўнікі цывільнай улады былі тут: намесьнік гэн. Камісара Усходніх зямель У. Рачкевіч і яго памочнік Альгэрд Еленскі.

Пэралічмушы ўсе іншыя дэлегацыі, якія былі на прыеме у паслоу Сойму і перадашы змест размовы з імі, газэта ў чарзе пераходзіць да беларускай дэлегацыі і піша:

„Дэлегацыя соймавая удзяліла шмат часу прадстаўніком Беларусі.

Склад беларускай дэлегацыі, прынятай прадстаўнікамі польскага Сойму, быў гэтакі: п. Ліосік, кс. Цікота, п.п. Радзевіч, Пупка, Галубок, Крэпскі і Фарботка. Беларускаю дэлегацыю прывітаў проф. Камянецкі.

Ад імя беларускай дэп. у роднай мове гаварыў пан Ліосік. Прывітаў ён польскае войско, каторае вызваліло край ад „маскоўскага наезду“, зазначыў даўнейшую лучнасьць Беларусі з Польшчай, каторая ня загасла. Ад імені Беларускага Нацыянальнага Камітэту прасіў Польшчу а пачаць для змучанага нявольяў беларускага на-

роду. Выказуў надзею, што Польшча ня захоча скарыстаць з свае цяперашняй перавагі; зазначыў, што за правамоцныя органы Беларусі уважае Беларускаю Раду і урад Беларускай Рэспублікі.

Потым, ужо ў мове польскай, гаварыў п. Радзевіч і кс. Цікота—першы ад імя культурна-просьветных арганізацыяў, другі ад імя беларускай хрысьціянскай дэмакратыі. Абадва пасьведчылі, што вітаюць салдата польскага, як брата, саюзніка і прыяцеля.

Проф. Камянецкі і іншыя паслы прасілі беларускаю дэлегацыю пазнаёміць (сконкрэтызаваць) з палітычнай праграмай, зазначаючы, што беларусы ў Вільні адмовіліся гэта зрабіць, пасылаючыся на Менск. У адказ на тое п. Ліосік перадаў (зрэфэраваў) праграму Беларусі.

Незалежная і непадзёрная Беларусь мае заставацца у магчымай (прытучнальнай) фэдэратыўнай сувязі, або твораць вузю з Польшчай на падставе „вольнага з вольным“.

Да граніц беларускага панства (гаспадарства, або дэпрэжавы) хацеў бы прылучыць амаль ня цэлую Вітэбскую, Чарнігаўскую і Менскую губ. Заходніх граніц п. Ліосік не зарысаваў, а толькі зазначыў, што Менск—сэрца Беларусі, а Вільня яе галава і будучая сталіца.

Усе беларускія дэлегаты падкрэсьлілі патрэбу агранічыцца ад Усходу“.

У размове нашай з п. Ліосікам, як старшынем беларускай дэлегацыі, ён пасьведчыў, што справаздача гэта зроблена правільна, толькі адзначыў, што аб граніцах па усходзе ён пасылаўся на карту проф. Карскага і прылучаючы да яе і Піншчыну. Што тычыцца агульнай палітыкі і плебісцыту, аб чым была гутарка з польскімі пасьламі, то п. Ліосік сказаў, што ў першым пытаньні ён саслаўся на Раду Н. Міністраў, каторая зьяўляецца адпаведнай у гэтым сэнсе, а плебісцыт можа даць адпаведныя рэзультаты, пасьле шырокай агітацыі, праз Беларускі Устаноўчы Сойм. Іначай беларуская шляхта, як найбольш спалінізаванная, цягне да Польшчы, ідэалізацыя маскоўскай культуры—да Маскоўшчыны, а народ, у лепшым выпадку, будзе маучаць. Такая агітацыя, якая цяпер вядзецца на бюсках з польскага боку, не гадзіцца, бо яна не усьведамляе людзей нацыянальна, палітычна і эканамічна, а проста перакідае народ з адных абоймаў у другіе, гагуючы не братэрскую лучнасьць, а нацыянальную варажнечу.

Каб ухіліцца ад гэтага, польская улада павінна стаць на стору беларускіх палітычных і культурных арганізацыяў і дапамагчы ім у адбудаваньні свае Бацькаўшчыны.

Падаў Я. Ксяневіч.

ТО ТОЛЬКІ СОН...

Шчыра паважаннаму А. Моцнаму.

Сяляне вескі Заямяньне любілі ў нядзелю ці ў свята сходзіцца на рынак, каб пра тое, пра сее пагаварыць, каб дазнацца дзе-якіх навін. Осё і ў гэты вечар яны сабраліся аб чым небудзь пагаманіць. Грамада вялікая. Гоману многа. А вечар быў ціхі, цешы і ясны. Зьлегенька падыхаў ветрык, як-бы прыслухоўваўся да гутаркі людзкай, каб потым пачуць іе ўгору і расказаць месяцу, зорам і хмарам. Прышоў сеньня сюды і Адам Краўцовых. Яго рэдка бачылі на сходах. Ён быў самы бяднейшы ў весцы. Зямлі зусім ня меў, апроч кавалачку агарада, ды і то на яго было трох братоў. Адам сядзеў усе дома, раздумваючы, як-бы палепшыць свае жыцьцё. А жылося палта дрэнна. Але ў гэты вечар і ён выпаўз з свае старэнькае хаты. Яго непакойлі ўсялякія думкі, якія яму бажалося выказаць каму-небудзь.

Сяляне сядзелі на бяровеньнях ля хаты Ткачука. Гоман ужо пачаў сьціхаць. Здавалася, усе перагутарылі. Адам сядзеў і думаў, як-бы пачаць гаворку пра свае думкі. Але вась нека заціпла гутарка пра сны.

— Чорт яго ведае, што гэта—нек ня сьпіцца, сны дрэнныя лезуць,—пачынае адзін, а там другі. Тлумачыць пасвойму. Адам насачыў момант і пачаў апавядаць. Што ён расказаў, гэта ня быў сон. Яго беднасьць, яго доля давала да гэтакіх думак, але ён ня хацеў, каб ведалі, што гэта ён сам дамысьліўся, і сказаў, што сьніў.

— Осё паслухайце, як я надум... як я сьніў,—направіўся Адам, пачынаючы гаворку.

— Ну, кажы, кажы—паслухаем,—загукалі сяляне:—мо што і цікавае?

— Осё я, здаецца, ужо зусім зьбяднеў: хоць я і так бедны, а то дык нават няма чаго есьці. Дык, здаецца, і надумаў я паехаць у другі край у заробкі. Жонцы сказаў прадаць кава, купіць хлеба і жыць пакуль што, а я зараблю грошай, буду прысылаць, потым сам, моў, прыеду і тагды заживом палядзку. „Ну, добра!“—згадзілася жонка. Осё раз увечар, здаецца,—як веска ўжэ спала, разьвітаўся я з жонкаю, з дзецьмі і папалеў на станцыю. Грошай нек сабраў на дарогу,—прадалі, здаецца, апошняга япрука. Заплакаў, вельмі-ж бо горка і шкода было паіцца свой родны куток. А далей некім цудам я ўжо еду на чугунцы далека-далека ад сваеі вёскі. Сяджу гэта я ў вагоне, думаю, у які б край ехаць, дзе больш заробкаў і аб жонцы з дзецьмі думаю, ажна капіцуктар ідзе і кажа усім з чугункі зьзіць, бо далей цягвік ня ідзе. Зьлез я, іду, а цягвікаў многа—многа, ды ўсе неподобныя на той, што я ехаў. Падыходжу я, к аднаму, а некі пан: „Сядай, ка, браце, калі хочаш,—паедзем у наш край, у нас добра жыць“. — „Але-ж у мяне білета няма?“ — „То нічога! Осё сядай!“—і адчыніў дзьверы. Я зьдзіўся, што ён так ласкава да мяне зьвярнуўся, бо я-ж прости мужык у лапцях, а ён пан. Зьняў я шапку, пакланіўся, падзякаваў за раду і увайшоў у цягвік. Тут я зноў зьдзіўся. Я ня ведаў, дзе я,—ці ў пакоі ў пана, ці ў цягвіку. Ня веру сваім вачом. Усе так пекна, так прыгожа: зэдлікі ўсе мяккія, каргыны разьвешаны. Я доуга стаяў, разглядаючы, і баяўся садзіцца, аж калі падышоў зноў той пан, што ля вагочу стаяў, і сказаў садзіцца, тагды толькі я сеў. Не памятаю, ці доуга я ехаў, ці не. Я ня ведаў на т-куды. Толькі ведаў, што бяз білету, і грошай нікто ня пытаў. Але осё

„Рускіе людзі“ і Беларускі народ.

„Прадстаўнікі рускага пасяленьня“, „рускіе прадстаўнікі“. „рускіе людзі“—што гэта, сапраўды, за людзі, якую народнасць яны у нас, на Беларусі, прадстаўляюць? Гэтым вельга ня цікавіцца, аб гэтым вельга не гаварыць.

Апошніх два дзесяцілеціці паказалі усяму сьвету, што аднаго „рускага народу“ няма. Фалш, якую, пачынаючы ад 60 х гадоў проллага сталенця, расійскіе ўрады стараліся выдаць Эўропе за прауду, у канцы раскрылася. Цяперашніе практычныя палітыкі ведаюць, што той усходня-славянскі агул, які ад іншых славянаў адлічаецца часткаю „рус“, ня есьць адзінае нацыянальнае цэла, а складаецца з трох саусім асобных народнасцяў. Цяпер нават у Парыжу ня можна назвацца „рускім“, без таго, каб тамака зараз-жа не зацікавіліся: „а якой вы нацыянальнасьці?“ А па акраінах бышай Маскоўскай імперыі слово „рускі“ яшчэ мае нібыта азначаць нейкую нацыянальнасьць. Якая-ж гэта нацыянальнасьць?

„Рускіе людзі“... Досьць на момант перанесіцца у ня так далекую мінушчыну, каб зараз-жа паусталі у нашай памяці зьвязкі „рускага народу“. „ісьціна-рускіх людзей“, „рускіе сабраньні“ і „клубы“ і яскрава, як дзеі сьговы

нешняга дня, прыпомнілася іх работа, іх клопат, іх шчырае і заядлае турбацыя, каб чым ніжэй прыгнябіць да зямлі няшчаснага „інародца“, стагнаўшага ад іх ісьціна-рускіх заходаў кале яго інтарэсаў. І тагды адразу ясным зробіцца, якое значеньне мае наймя „рускі чалавек“.

Нам, людзям „Северо-Западнаго края“, знаемым з працай сваіх ісьціна-рускіх Шмітаў і „іжэ з ім бысьць“, а так сама і паляком з „конгрэсуві“, меушым у сваім часе прыкрасьць бачыць у Дзяржаўнай Думе „прадстаўніком“ Варшавы п. Аляксеева,—аб характары, аб „нацыянальнасьці“ гэтых „рускіх людзей“ шмат даводзіць ня треба: быў час, пазналі!

Ды і ім, „рускім прадстаўніком“, гэтага доуга тлумачыць ня треба. Яны бо „ведаюць што твораць“.

„Славянские-ль ручьи сольются в русском море,
Оно-ль иссякнет—вот вопрос?“...

Вось пытаньне, каторае аформіу для іх прарок азіяцка-расійскага імперыялізму, авыраза наставіў і досыць трапна праводзіў залюга да яго, яшчэ у XVI веку, Іван Грозны. „Прыказы“ Грознаго замяніліся міністэрствамі, дзякі стале-сакрэтарами, Рурыкавічы праз Романавычаў Ленінцамі, а пытаньне, настаўленае ім, асталося, як было, нязьменным, з той хіба толькі зьменаў, што агульнае ускарэньне жыцьця у нашыя часы надало яму яшчэ

больш дзейны характар. І тые прадстаўнікі „рускай нацыянальнасьці“, якіе яшчэ у нашым краю захаваліся у той час, калі такой „рускай нацыянальнасьці“ на сьвеце ня існуе і, па праудзе ніколі не істнавала,—есьць прадстаўнікі маскоўска-рускага імперыялізму, якіе ня могуць і ня хочуць зрачыся запаветаў свайго духоўнага бацькі з XVI ст.; гэта есьць актыўныя працаўнікі на карысьць зьлічэня усіх „славянскіх ручьев“ у маскоўска-рускім „мору“, а саусім не такія зьмірныя авечкі, якіх яны з сябе удаюць. Гэта кроплі і слугі салоннага маскоўскага мора, каторых заданьне-затрыцьці вадаплыву, зьліўшы з ім нашу Беларускаю рэчку.

Наша навіннасць, баронячы свой Беларускі народ, аб гэтым голасна прагаварыць.

Каму па праудзе сьвятымі есьць старыя сьцены Масквы, той павінен назваць сябе велікарусам і сумленна зрачыся сяброўства з „рускімі людзьмі“. Тагды па справядлівасьці, як і іншыя, зробіцца ен братам славянінам Беларускаму Народу, а не гвалтоўнікам з паляроўкаў XX, а хцівасьцю і подступам XVI в. в.; тым болей, што гэты подступ, гэты спрыт цяпер ужо нікога не ашуквае, як не ашуквае нікога і хаваючыся за плот Расійскага царызму.

Наваг рудзкі.

ня ведама як, апынуся я у весцы (там гэтак яе звалі, але, як я думаю, то то—настаяшчае место“).

— Ну, брат, і сон!—ня стрымаўся, каб не перапыць, стары Язэп.

— Не перапыняй, Язэп!—Кажы далей, Адам!—адаваўся Максім.

— „Іду гэта я, разглядаю далей“, апавядае Адам: „усе роуна, як у лесе. Але ось падходзіць некі пан, дау „дабрыдзень“. Бачучы, што я ня тутэйшы, адазваўся: „хадзем, папалуднаем, браце,—ужо пара!“ Я ўсе роуна, як акамянеу ад гэтых слоў. Хачу ешта сказаць, але язык нек не паварочваўся. І я, падуласны некай неведомай сіле, паплеўся за ім. Схамянуўся толькі, як мы падшпілі да вялікай мураванай хаты, і той пан зноў зьвярнуўся да мяне: „Ось сюды! Ты, браце, мусіць, ня тутэйшы,—ці здалек?“ Неяк язык разварушыўся; я пачаў расказаць. Мы уселіся ля стала і чакалі, калі нам пададуць полудзень. Саля вялікая, сталоу многа. Чыста, хороша,—адна люблага! Людзі сядзяць, пагудуюць, а ўсе адзеты па панску. Той пан, што быў са мною, як я дазнаўся, зваўся Юрка. Вось я і вылажыў яму, адкуль я, чаго прыехаў, бо ўзнаў, што ен вельмі добры чалавек, хоць, як мне здавалася, „Ага“—працягнуў Юрка, як я скончыў гутарку. Полудзень кончыўся. Усе давалі вельмі смачныя стравы. Я зроду ня спытваў такіх. Пачаў я поркацца у кішэні і вымаў кецку (яшчэ меў тры злоты грошай), каб заплаціць за полудзень. А Юрка: „Што гэта, пытае?“ Кажу, треба заплаціць. „Як заплаціць?“ зноў пытае. Я зьдзівіўся. Думаю, што гэта хіба пан сьмяецца. Ажно як пачалі мы жупіць, то я дазнаўся, што зусім тут грошы не ужываюцца, на’т ня ведаюць, што то за грошы. Ну, думаю, ось прыехаў у заробок! А тут грошай ва ўсей краіне няма. Хіба-та я, мысьлю, папаў у нябескае

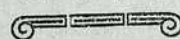
царство, ці яко ліхо? Юрка убачыў, што я зьдзівлены, і пачаў мне тлумачыць.

— А-а, ось дык сон!—зноў ня стрымаўся Язэп, а ўсе аж рот паразьзяўлялі і вельмі уважна слухалі.

„Ось я, кажа Юрка“, апавядае далей Адам, здаволены, што яго думкі з цікавасьцю слухаюць:— „пайдзі, скажу маршалку, што да нас новы чалавек прыехаў і адпрашуе ад работы. Тагды я навяду цябе усюды і пакажу, як у нас жывуць“. Папоў, а я чакаю, раздумваючы: куды-та я папаў? А людзі ўсе, папалуднаваўшы, пачалі расхадзіцца на работу. Але вась Юрка вярнуўся. „Ну, хадзем!“ ка’а. Пашлі. Ось Юрка і пачаў расказаць. „Наш край, ка’а, увесь завецца „Краіна Прапы“,—так і завецца, бо у нас ўсе ад малаго да старога,—ўсе агульна працуюць, і працуюць у нас ня толькі для сябе, але для усіх людзей свайго краю“. Я слухаю уважна і ня разумею, як-та для усіх? А Юрка кажа далей: „Поле у нас абрабляюць не па асобку, а цэлай грамадою, цэлай вескай“. Мы тым часам вышлі ўжо на поле. „Яно разьдзелена у нас на палеткі, і вась адны (у нас, бач, праца разьдзелена паміж усіх роуна) працуюць ля жыта, другіе ля ауса, трэціе—ля ячменю і т. д. Гэта знача, ўжо часцей ля яго ходзяць, як у нас кажуць—культывіруюць, каб мець ад зямлі як найбольшы прыбытак. Але, калі сеяць, ці жаць, ці касіць, або бульбу высіраць,—тая частка, якой прыпаручано той ці іншы палетак, ня зможа адна управіцца, дык ей пасабляюць другіе. А усім у нас кіруе Рада з маршалкам на чале. Мы выбіраем яго з паміж сябе“.

Янка Кужаль.

(Канец будзе).

па вёсках былі-б рады, каб хоць і нагрэ прышлі іх ратаваць і даць ім мажлівасць спакойна працаваць. Цяпер, калі бальшавікі выгнаны с часткі нашага краю, пачынаецца зноу праца беларуская. Уся культурная праца, бадай, у руках настаўніцтва.

Клічама вас да працы!

Хто забыўся сваёй роднай мовы, хай вучыцца! Есьць у нас граматыка і розныя школьныя падручнікі. Няхай ніхто з вас ня думае, што калі хто умець казаць па-беларуску „як“, „гэта“, дык ужо ведае беларускую мову. Не! трэба вучыцца, а не гаварыць, або пісаць нейкім жаргонам і думаць, што гэта па-беларуску.

Беларуская мова вымагае такой адукацыі, як усе еўропэйскія мовы.

Трэба вучыцца самым і вучыць другіх. Трэба закладваць па усіх вёсках, па усіх кутках зямелькі нашай беларускія школы. Трэба змагацца з тымі расійскімі і польскімі агітатарамі, якія стараюцца шкодзіць нам у гэтай справе.

Яшчэ раз паўтараю, што трэба працаваць, ды яшчэ як! Трэба вясці за сабою народ у лепшую сьветлую будучыню!

З. Бядуля.

Беларускія сыны

Па Беларускім бітым шляху,
Бьются у кайданавы званы,
Брыдзе чужынец, а з ім побач
Хто?

—Беларускія сыны!

Над Беларускай беднай хатай,
Як полка вырвана с труны,
Вісіць чужы сыяг, а трымае
Хто?

—Беларускія сыны!

У Беларускім Божым доме,
Як над касьцямі груганы,
Крумяць чужыяны, а іх складам
Хто?

—Беларускія сыны!

На Беларускім буйным полі
З вясны да новае вясны
Растуць крыжы, а пад крыжамі
Хто?

—Беларускія сыны!

Янка Купала.

Маленькі фэльтетон.

Даунейшая гутарка.

(Тэма тэма запазычаны).

Ехаў я полем з дзяцымі на маёўку. Конь рухаў ступою, каб ня пыхлялося. Пагода была такая харошая, як на Вялікідзень у хаце. Соўнейко сьвяціло, жаваранкі сьпявалі. А наукола—хвалюецца збожжю. На душы пакойна, прыемна і добра, як і трэба цнатліваму чамавеку і добраму бацьку.

Вось зьвярнуліся да мяне дзеці і пытаюць:—Ойчанька, чыя гэта ніва, што так прыгожа хвалюецца—вунь там, каля гаю?

—Гэта ўсе маё і вашае, дзеці! Частку гэтага поля я адтрымаў ад бацькоў у спадчыну, частку ўзяў пасагам за вашаю мамай, а трохі сам прыкупіў па суседзтву. Але, маючы добрае сэрца і шкадуючы мужыкоў, — бо я заўсёды повеі братэрскага замілаваньня да свайго „меньшага брата“,—я раздаў гэтыя нівы мужыком у арэнду за памяркоўную плату...

—Ах, які ты, ойчанька, добры! Вот-ж рады будуць мужычкі, як

напякуць налісьнікаў і наробляць булак з пшанічнай мукі...

—Не, мае дзеці,—мужык дурны, як варона — ня любіць ён булак, а усё мяркуе абыцёва чорным хлебам, ды яшчэ з мякінай. Мужык упарты і запансьлівы і густ мае кейскі. Ён ня есьць налісьнікаў, а хлеб пячэ чорны, непадсяваны, напалавіну з асьцюкамі... Такі нягустоўны...

—А калі, ойчанька, мужык пагарджае пшаніцай, то што-ж ён з ёю робіць?

—Прадае за няма-што гандляром на рынку, каб заплаціць арэнду і аддаць у скарб падаткі, а булак ня есьць. Гэтакую мае хамскую натуру,—што зьбярэ, то і прадаць...

—Дурны мужык, як варона! Дурны мужык, як варона!—шчабяталі дзеці у брыцьці, а я пазіраў і цешыўся, як прыгожы белы сьвет і як добра ўсе у ем пабудована.

Я. Ліхадзіеўскі.

Пасьміяўся каціон з гаршка, што абое чорныя.

Ня шмат хто, мабыць, заўважыў заметку у „Гонцы Мінскім“ аб тым, што беларусы надта дрэнна рабілі, калі вялі політэку з немцамі падчас акупацыі імі Беларусі. Мала „Гонец Мінскі“ піша пра беларусаў, можна падумаць, што ён выдаецца недзе пад Кракавам, а не на Беларусі. Ды і тая записка напісана з такім смакам, з якім у тым-жа нумару пажаргавана, што беларус хіба той, хто жадае хлеба. Гэта, разумеюцца, справа густу супрацоўніка „Гонца Мінскага“,—аб гэтым ня спораць. Нам толькі ходзіць аб тэ, што неяк не выпадзець у майстэрню у работу“. Тут я ня вытрымаў—запытаў: „А па колькі плаціць?“ Юрка здзівіўся з гэтакіма запытаньня, а далей кажа: „У нас-жа, я гаварыў, на т і ня знаюць, што гэта за грошы. Кабось я ня угледзіў у цябе, як ты вымаў з кішэні у стравярні, то і я-б ня ведаў“. Я задумаўся і ўжо болей не адважваўся распытваць. Юрка-ж далей тлумачыў.

„Вось кравецкая. Тут працуюць, як і у шаўцоўскай. Усе аддаецца у скарб, а з скарбу людзям шыюць з свайго. Ткуць самі—машынаю. А васьм гэта кузьня, сьлясарня, стальмарня, калесная ды шмат усляіхкіх другіх. Мы так жывом, бачыш, каб мець усе патрэбнае у сябе, дома“. Перайшлі гэта мы ўсе майстэрні і павыходзілі к вялікаму пекнаму дому. „А гэта, кажа Юрка, народная хата. Тут мы збіраемся амаль ня кожны дзень, радзімся: што і у якім парадку далей рабіць: так сабе жушым, а то чытаем, бо тут-ж есьць і чытальня. На яндзелям-жа ці у сьвята наша моладзь тут ладзіць тэатр“. Гэтага дык я не разумеў, але не адважыўся распытвацца. Я ўжо, здаецца, надумаўся тут крыху пачыць, бо Юрка шчэ сказаў, што работы у іх для усіх есьць. І хлеба для усіх хапае. Падыходзім тым часам да другой вялізарнай хаты, аж у пяць паверхаў. „А васьм наша школа! Гэта вучацца нашы дзеці, покуль ня скончаць усіх навук. Тут-жа і усляіхкі дзіцячыя майстэрні: вучацца па кніжкам і рукамі на практыцы. У нас першыя годы адукацыя дзецям даецца агульная (у тым-жа часе яны працуюць і рукамі паводлуг сваіх сіл, хоць, праўда, яны і увесь свой век працуюць рукамі, а не адно галавою), а потым

ТО ТОЛЬКІ СОН...

Шчыра наважанаму А. Моцнаму.

(Гледз. № 7).

Я жадаў нешта спытаць, але Юрка, чалавек жуплівы, ня даў мне прагаварыць, а раскаваў і тлумачыў далей.

„У нас, ка'а працаваць ня надта цяжка, дзеле таго, што мы маем усляіхкія машыны. Усе сабраўшы з поля і памалаціўшы, мы звозім у агульны сьвіран, а адтуль ужо па запісках маршалка бяром сабе для ужытку. Адным словам, пажывеш у нас, як захочаш, дык лены азнаёміцца з нашым жыцьцём“.

Прашоўшы крыху полем, мы вярнуліся назад. На полі кіпела работа. Якраз у тым часе жалі. Юрка-ж далей мне тлумачыць. „Вось бачыш: вёска наша. Прыгожая, праўда? Хаты ўсе мураваныя, але гэта ўласнасьць усяго люду, што жыве тут. Жывом мы па кватэрах. У хатах—чыста, хораша. Ну цяпер (мы увайшлі ўжо у вёску) павяду цябе, ка'а Юрка, па майстэрням. Вось тут працуюць гарбары, вырабляюць скуру—і то для усіх“. Зайшлі мы, паглядзелі. Працуюць людзі з некай дзіўнай ахвотай.

Я яшчэ нідзе ня бачыў, каб так працавалі. Былі і старыя і малыя. „А гэта (падшлі мы к другой, шаўцоўскай) шыюць боты так сама для усіх. У нас, скажу адзін раз, ка'а Юрка, кожны працуе для усіх і ўсе для аднаго. Усе гэтыя боты зносяцца у скарб, а адтуль выдаюцца, каму патрэбна. Падрабіся—ідзі к маршалку, дасьць запіску у скарб, там забяруць у пяце старыя, а дадуць новыя. Старыя-ж боты зноў

дае пакараць другіх за тое, у чым сам не бяз граху.

Хто-ж, напрыклад, ня ведае, што польскія політычныя дзеянні упадалі з аднае крайнасці у другую, калі Польшча была задумана і прыгнечана? Каму-ж не вядома, як палякі пралівалі сваю кроў, паабляючы авантурніку Наполеону тваріць свае авантуры? Але-ж нікому з беларусаў ня прыдзе да думкі пасьміяцца з гэтага, бо гэта выклікалася політычнай трагедыяй людзей, што у адчаянны і бязсілы хапаліся за усе, абы дапамагчы сваёй абяздоленай Вацькаўшчыне вырвацца з няволі на волю. Бо няма большай заслугі над тое, калі хто і душу сваю аддае за народ свой. Мабыць гэтымі эвангэльскімі словамі кіраваліся польскія дзеячы, пападаючы у рукі авантурнікаў, але хто-ж за гэта кіне на іх каменем? Яны любілі свой народ і Вацькаўшчыну і рабілі ўсе, што лічылі патрэбным подлуг свайго розуму і сумлення, часам ня пытаючыся навет у народу, хоць ён ці ня хоча, бо—што-ж можа сказаць народ, закуты у кайданы і з вярнутым рукою ворага ротам? Яны ведалі патрэбы народу і Вацькаўшчыны і рабілі працу сьвятога вызвалення, ня зваяжваючы на памылкі і абманы хітунікаў.

Тое самое рабілі і тыя беларускія дзеячы, звяртаючыся да сваіх акупантаў—немцаў, бо калі хочаш есьці, калі млосна стане ад голаду ня толькі сабе, а і рэзкам сваім, то працягнуць руку да кожнага, хоць ня кожны дасьць, есьць ведама. А бывае так, што палажаць камень у руку табе і захаваюць у заплаканыя вочы твае. Але хто-ж пасьмяецца з гэтага? Хто паставіць у

ганьбу беларускім дзеячам іх сьвятое прагнёньне збавіць край свой ад здзеку, крыўды і цяжкай няволі? Хто можа лічыць памылкі за праступкі іх, хто адважыцца кпіць з апосталаў пакутнага народу свайго? Ніхто, апроча хіба Додо, або Бохана з „Курьера Мінскага“, сьпечанага з маскоўскай мукі і зарабляючага грошы сабе, выстаўляючы на выкаляньне менскай чэрні і гультаю ўкрыжованае імя беларуса! (Гляд. „К. Мінск.“) Даруй ім, Госпад, а мы пройдзем міма.

Я. Ліхадзіеўскі.

Політычныя навіны.

Вільня—сталіца Літвы. „Тэлеграфен Компаньё“ паведамляе з Ротэрдаму: „Ангельскі урад прызнаў Вільню сталіцаю Літвы“.

Баяцца Дэнкіна.

ЛЬВОВУ. „Gazeta Wieczorna“ паведамляе з Кіева: Ракоўскі выдаў адзovu, заклікаючы помач чырвонай арміі і злучэньне усіх проці Дэнкіна, які зьяўляецца найгоршым ворагам бальшавіцкай Украіны. Палякі, здабышы тэрыторыю, затрымоўваюцца і далей ня йдуць, а тым часам Дэнкін замерваецца здабыць усю Расію.

Склад боугарскага парламэнту.

У боугарскі парламэнт выбрана: 110 селян Стамбулава, 45 камуністаў, 30 злучаных соцыялістаў, 20 дэмакратаў,

10 паступоўцаў; урад будзе вельмі левы.

Гэнэрал Брусілаў. Бальшавіцкаю арміяй на Украіне камандуе гэн. Брусілаў.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

Беларускі хор пад кіраўніцтвам пана Цераўскага патрабуе сьпевакаў. За спраўкамі прыходзіць у памешчаньне 20-ай Беларускай Школы (Захараўская 121) па чацьвергом ад 6 да 8 гадзіны у веч.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЦЕ.

Скарбовая палата і падатная інспэкцыя маюць быць адчынены у хуткім часе на новых асновах.

Беларускі Народны Коопэратыўны Банк у Менску мае быць адчынены па ініцыятыве п. Вернікоўскага.

Даклад аб гэты у прыватнай парадзе беларусаў прыняты. Апрацаваны статут гэтымі днямі будзе прадстаўлены польскай уладае.

Банк уладзіцца на паёх (ад 250 да 1000 руб.).

Да ведама выезджаючых і наймацеляў памяшканьня. Пропускі на выезд ва ўсе мейсцы Польшы, апроча Усходніх зямель, выдае падзел пропускау адміністрацыйнага аддзелу упраўленьня Менскага округу (Падгорная, 14, пакой 13) ва ўсе дні, апроча сьвят і нядзель ад 1½ да 4 гадз. у дзень.

ужо па спецыяльнасьці. Усе дзеці нашы вучацца, ня вучоных у нас няма. Усе людзі у нашай грамадзе-віосцы—роўныя“.

„А бедных, або ня вучоных,—няграматных, ось такіх, як я,—няма?—запытаўся я.

„А што гэта бедныя, браце!“ Я не разумею, але болей ужо ня пытаўся.

„Там, за гэтаю школаю, вялізны сад; там усялякіх дрэваў шмат, кветкі есьць, а далей—агароды вялікія. Тут усюды працуюць і наглядаюць з усім вучні нашы з сваімі настаўнікамі“. „А у агародах хіба жанке не працуюць?“ не-ка-бы зьнячоўку выляцела у мяне. „Чаму, ка-а,—ходзяць, бо тут ня толькі вучыцелі, але й вучыцелькі іосьць; а так, то—не, бо вучні, вучачыся і практыкуючыся, якраз на усіх на цэлу зіму і весну нагатовяць варыва. А якая у нас воль там, у садзе ды агародзе, гожасьць, пеканата, колькі там харства! Калі нібудзь другім разам прыдзем сюды, дык паглядзіш“.

— От дык дзіўная старонка! Некае нябескае царство, ды мо' і на небе няма гэтакага прыгожага жыцьця, як тут. Гэта рай,—думаў я пра сябе. Юрка-ж усё раскаўваў. „А там, на вадшыбе, гавяжы двор; там уся наша жывіола і птаство. Іх даглядаюць так сама нашы людзі, гэтакія-ж, як я; ды й вучні, звучаючы, пасабляюць іх. А вот бачыш—чарнее лее? То наш. Там нашы працуюць. Ага—вось нашы скарбовыя магазыны. Табе, браце, ня гожа хадзіць у гэтых атопках і гэтых портках. Зойдзем сюды, там адтрымаеш усё новае і пекнае, бо мо'ж у нас пажывей з які месяць?“ „Пажыву“,—адказаў я, збышы ужо і пра жонку і пра дзеці. Увайшлі у ма-

газын, а там добра, добра, дык аж вочы расходзяцца. Далі мне усю цювую адзежу, ды такую харшую. Я й зроду не насіў гэткай. Такую падабралі, як-бы на меры пыта. Убраўся я, як які пан. Падыкаваў, і мы вышлі з магазыну. „Во, цяпер ты, браце, наш!“—загаманіў Юрка. Паглядзеў на загарак ды й кажа: „Ужо ўсе работы скончыліся. Хадзем нападвечор-каем, а тагды у хату народную сходаім. Да вечара яшчэ бач, гадзіны са дзьве“.

— Як? І з поля ўжо ісьцімуць? То-ж яшчэ рана—сонцо високавата,—загаманіў я. „Не, браце,—у нас лішне не працуюць. Больш васьмі гадзін рэдка калі на рабоце застаюцца, хіба толькі у надзвычайных выпадках: воль як на сенажаці ці на полі, а дождж зьбіраецца ісьці, то толькі тагды“.

Змоўк я. Прышлі мы зноў у тую самую хату, дзе палуднавалі. Юрка сказаў, каб нам далі чаго есьці. Падалі. Ямо. Юрка-ж усё гутарыць:

„Дык ось у нас жывуць гэтак ва усей краіне. Калі-ж у нас чаго недахват, напрыклад,—цукру, солі, ці іншых рэчаў,—то нам прывозяць з іншых віосак, дзе іх здабываюць, а мы ад сябе злішкі гэтак сама адсылаем другім. Такімі ўжо агульнымі справамі Краіны кіруе Краевая Рада. Пад яе-ж загадам і чыгунка, і почта, і тэлеграф. Яна выбіраецца у нас усім краем. Дык воль, калі чаго брак, напісаў туды і—есьць. Але нашы радныя паны ня толкі працуюць галавою, ці, як-та сказаць, пішучь, распарадкуюцца, але працуюць і рукамі,—вядома, як таму час дазваляе“.

Янка Кужаль.

(Канец будзе).

якім любя „агульва-руская“ культура, што так доуга супольнымі сіламі выраблялася у Маскве і Петарбургу, якіе адчуваць і думаць па-беларуску ня умеюць, а тым часам любяць Беларусь, бо на ёй радзіліся, любяць народ, бо з яго выплеліся?

Адказ на гэта ня хітры: трэба быць шчырым з самым сабой і з тым народам, аб любві якога гаворыцца. Трэба праверыць, ці есьць гэтая любоў па праудзе любоў, ці толькі словы аб ёй. Трэба удумацца у становішчы, у якім апынуся беларускі народ і чаму яно так зрабілася. Ці-ж каб адукаваныя сыны нашага народу, аддавалі яму тое, што ад яго узялі, бы-бы ён у такім стане як цяпер, бяз сілы, бяз сьвядомасці, бяз сьвятла? Ці-ж магчымы былі-б на нашай старане такія выпадкі, якіе адбыліся на ёй праз 2 апошнія гады?— Страх падумаць—чацьвертая армія, становіцца на нашай зямлі, чацьверты раз мяняецца на ёй улада, а дзе наш народ, дзе яго голас, голас праўнага гаспадара-тубыльца? Чаму у Польшчы на карысьць усяго польскага народу будзе новае моцнае гаспадарство Язэп Пілсудзкі, а ня правіць урады „обліком-запец“ Мяснікоў? І чаму гэтаму Мяснікоўу так легка удалося другі раз узвесьці нам на галаву? Праудзівае каханьне народу і Беларусі дасьць праудзівыя адказы на пачаму тутэйшаму „рускаму“ чалавеку на гэтыя пытаньні і пакажа праудзіваю дарогу па якой трэба ісьці. Яна ляжыць да незалежнасьці беларускага народу, да адбудаваньня яго матэрыяльнай і духоўнай гаспадаркі. Для уступіўшых на гэтую дарогу няма ніякіх пытаньняў аб „рускай“ культуры, бо матэрыяльная культура б. Маскоўскай імперыі есьць толькі убогая, мізэрная частка усесьветнай матэрыяльнай культуры, а духоўная

яе культура зьяўляецца толькі адной з блізкіх нам славянскіх культур, каторыя мы можам (як блізкія нам) любіць і часткай, значнай часткай, той вялікай усесьветнай духоўнай культуры, з якой мы павінны чэрпаць найлепшае для здобы нашага народнага гмаху. Той, хто працаваў для Беларусі, як шчыры яе сын, успомніць ня адзін прыпадак уступленьня на гэтую дарогу бяз нічкіх нагавораў, а толькі праз свае думкі такіх Саблаў.

Ну, а калі знойдуцца беларусы, каторыя пры усеі сваёй любві да народу і краю, ня здольваю адкаснуцца ад Масквы і не захоўваю ісьці па гэтай дарозе,—што ім рабіць?

У „Агадзе“ запісана адно пекнае паданьне з часоў 40 летняга туляньня Ізраэля у пустэльні. Што год, у надвечар першага Аба, Маісей хадзіў па табары і загадываў: „Выходзьце капаць долы! Выходзьце капаць долы!“ Кожны з племені выкопываў сабе дол і клаўся у яго на-нач. А на заўтра выходзіў на табар вельнік і клікаў: „жывыя аддзяліцеся ад мертвых!“ Кожны раз у зямлі аставалася 15.000 ізраільцяў, аж пакуль лічба памершых не дайшла да шасьцісот тысяч душ. Калі у апошні саракавы год з зямлі паўставалі ўсе, дык былі не хачелі верыць гэтаму і зноў напакадаліся у зямлю і так цягнулося пяць дзён, аж пакуль ня увернуся народ, што кара Боская над ім скончылася, і зямля абянаная блізка. „Тады справілі сьвято“.

Мы яшчэ толькі выршылі з нашай эгіпцкай няволі. Ча; поўнага адраджэньня нашага народу, поўнага разьвіцьця яго здольнасьцяў і сілаў—наш край абяцаны—яшчэ ня блізка і, пакуль мы дасягнем яго, мінець не адно першае Аба. За народам плятуцца і тые, хто духам зьвязаны з яго Эгіпцімі

цярненьнямі, тые, каму няволя на зауседы скалечыла душу. Народ не застановіцца. Хоць тры разы сорак гадоў будзе ісьці ен сваёй дарогай, але дасягне такі сваёй мэты жывы і моцны, мацнейшы чым-сі цяпер. Ён не памрэ, ен музіць і будзе жыць усе пякнейшым жыцьцём. А ім, чымі, на часьці рукамі душныся народ,— ім, спагачыкам яго няволі і паслугачам яго уціску; ім, чые крокі не пасьпеваюць за слаўным паспалітым яго рушэньнем,—ім прыдзецца паволі выміраць.

Гэта іх соцыяльнае прызначэньне. Спокойнае прыняцьце на сябе гэтага прызначэньня пакажа іх політычны розум і будзе іх грамадзянскай заслугай перад вечным, слаўным, вялікім Беларускам народам.

Навагрудзі.

Беларуская Кнігарня.

Ужо даўно была у Менску Беларуская кнігарня. Апошнім часам яна мясьцілася па Захараўскай вул. № 18. Цяпер гэтае кнігарні і паміну няма. Дзе-ж яна дзелася?

Ён вьвезьлі большавікі на Маскоўшчыну.

Беларускія кніжкі друкаваліся цяжкаю працай беларускіх работнікаў і выдаваліся коштам ахвяр прыхільнікаў беларускага руху. Яны дарма раздаваліся у беларускія вескі і селы, каб абудзіць у людзей пашану да свайго роднага і закінуць у людзкую цемру іскру сьвету, але ніколі ня былі прадыметам гандлю і нажывы. Тым часам большавікі не пасаромыліся адабраць іх у народу і вьвезьці да сябе, на Маскоўшчыну. Усяго было забрано і вьвеззена беларускіх кніг па старой, даваеннай цане, на 50.000 руб., што па цяперашнім цэнам будзе каля 500.000 р!

ТО ТОЛЬКІ СОН..

Шчыра наважанаму А. Моцнаму.

(Глядз. № 8).

Дзівіўся я усяму гэтаму, а сам не'к рад, што пачаў, здаецца у гэці рай.

Сяляне ўсе нібы зачарованы гэцім апавяданьнем. Толькі зрэдку чулося працяжнае „а-а!“ Нярухома сядзелі ўсе, баючыся зрабіць які стук, каб не перашкодзіць казці. Уважна слухаюць. Адам-жа, бачучы гэта, сам ня ведае, дзе ен: ці на небе, ці на зямлі,—і апавядае далей і ўжо блізіцца к канцу.

„Але ось я успомніў пра жонку і дзеці і скажаў аб тым Юрку. А ен: „Прывозь, ка'а, сюды, або нашы: хай самі прыезджаюць. У нас работы ім хваць і хлеба стане,—зноў паутарыў, што і раней казаў. „Дзеці, ка'а, будуць вучыцца у той, што я паказваў, школе, а самі, гэтак, як і мы: працаваць-меце“.

Кончылі мы падвечоркаваць і ідом у народную хату. Я быў вельмі радушчы, што знапоу сваю долю, свае шчасьце. Я не'к пасьмялеў, бо чуўся тут ужо сваім, і пачаў распытвацца: „А ці войско у вас, або якая там міліцыя ці паліцыя есьць?“—„Не, ка'а, няма. Мы нікому ніякай крыўды ня робім і ні з кім не ваюем. Але калі вораг які пасягне на наш край, то тагды мы ўсе гуртуемся ды ідом у сталічнае

место, бярэм аружжэ і баронім бацькаўшчыну. А міліцыя, ці паліцыя—пытаеш? На вошта ж яна? У нас зладзеяў, разбойнікаў, як у другіх краіох, няма, бо няма, бач, тых прычын, што робяць з чалавека зладзея ці разбойніка“. „Ага!“—працягнуў я: „Ось так дык добра. А як жэняцца у вас?“ запытаў я. „А так, браце,—калі хлопец палюбіў дзяўчыну, то ім нішто не прычынь. Ідуць яны запісваюцца, і жывуць пабраўшы шлюб“.

— Ну, а ці даўно ўжо у вашым краі пачаў такое жыцьце? Із гэтым пытаньнем мы увайшлі у хату. Народу было ўжо шмат: мужчыны, кабеты, хлопцы, дзяўчаты і навет дзеці былі. Там гавораць, там чытаюць, а у другім пакою гуляюць. А якая пекната, якая гожацьць! Усюды на сьценах карціны, малюнкі розныя. Сталоу усякіх, і малых і вялікіх, ды ўсе хваробаныя да пазасьціланых узорыстымі абрусамі. Зэдлі мяккія.

Прыселі мы ля аднаго століка. Юрка папоу узяў некую кнігу. Разгарнуў і пачаў адказваць на мае пытаньне. Даўно, ка'а, нашы й дзяды не памятаюць. Ось у гэтай кнізе апісана, як мы дайшлі да гэткага жыцця. У нас калісь жідлі ось так, як ты, браце, расказваў у вас (я адным момэнтам, праўда, апавядаў пра гэта). Навет цары былі. Але вась—я буду казаць коротка—вышлі з народу людзі і пачалі народ вучыць, як можна здабыць долю і шчасьце. Праўда, гэтых людзей лавілі саджалі у вастрогі, ка-

Так была аграблена у нашага народу яго духоўная страва.

Разам з тым, бальшавікам! была разграблена адзіная на той час беларуская часопіс у Менску „Вольная Беларусь“. Гэта яны аграбілі зараз-жа, як прыйшлі у Менск, у снежны м-цы 1918 г. Рэдактара „Вольнай Беларусі“, Я. Лёсіка „чрезвычайка“ не арыштавала толькі дзеле таго, што той падашукаў яе, а потым схаваўся.

Тагды бальшавіцкія грабежнікі ачысьцілі рэдакцыю да апошняй папёркі. Забралі пішучую машыну, шапірографы, рукапісы, канцеляр. папёрку, пячаткі, канторскія кніжкі, рахункі, адрасы падпісчыкаў, пісьмы і г. д. Гдзе гэта ўсе дзелася — няма ведама. Згінула навікі, а тым часам там шмат было рукапісаў вядомых беларускіх пісьменнікаў, каторых ніякімі грашмыма аплатаціць немагчыма, бо гэта былі аўтэнтыкі.

Мы даведаліся, што „Вольная Беларусь“ мае у хуткім часе аднавіцца і толькі брак папёры перашкаджае гэтаму. Пажадаем, каб яна хутчэй узнавілася, бо гэта была найлепшая беларуская літаратурная часопіс.

Што тычыцца Квігарні, то яе, разумеюцца, вярнуць назад ня удацца. Яна згінула, як згінула шмат чаго ад дзікай рукі маскоўскіх наезьднікаў.

Я. Ксяневіч.

Палітычныя навіны.

Польска-украінскае перамір'е.

ВАРШАВА 6—IX. Паміж палкамі і украінцамі падпісана перамір'е на месяц. Ад імя Начальніка Польскай дзяржавы падпісаў генэрал Дурскі, ад імя атамана Петлюры генэрал Ліпка. Войскі захоўваюць ранейшае становішча на час трывання перамір'я.

Зямельныя рэформы Дзюнікіна.

КАНСТАНТЫНОПАЛЬ. Генэрал Дзюнікін абвясціў спісак зямельных рэформаў, якія будуць уведзены яшчэ да скліканьня Устаноўчага Сойму:

1) Абарона інтарэсаў рабочага стану.

2) Развіцьцё дробнага і сярэдняга земляробства; парцэляцыя абшараў, належаць да скарбу, альбо вялікіх уласнікаў і раздача беззямельным.

3) Зямля будзе дана за выкуп.

4) Выняткам будуць зямлі казацкія.

5) Урад дасць сялянам дапамогу, каб маглі закупаць зямлю, збожжа, быдло і зямельныя прылады.

БЕЛАРУСКАЯ КРОНІКА.

Беларускае Навукова-Культурнае Т-во.

Гэтым днямі адбылося першае пасля ўцеку бальшавікоў, агульнае пасядзеньне сяброў Т-ва. На пасядзеньні абгаворваліся арганізацыйныя пытаньні у зьвязку з тым, што многіх сяброў бальшавіцкай улада, калі ня вывезла, дык разагнала. Між іншым вываз у Смаленск закладнікамі п. п. В. Іваноўскага і А. Трэпко, як сяброў Прэзыдыума Т-ва, моцна адзваецца на працы у сучасны момант. Т-во мавіцца у блізкім часе распачаць выдавецкую справу і заняцца справай педагогічна-навуковай. Месяціца Т-во пры Беларускам Камітэце, дзе у пэўныя гадзіны робіцца прыём рукапісаў да выдаваньня.

Слово Упоўнаважанага Беларускага Ураду у Варшаве. „Газэта Польска“ у № 316 памішчае ліст Упоўнаважанага Беларускага Ураду у Варшаве п. Дубейкоўскага, Старшыні Беларускага Камітэту у

Варшаве, у справе польско-беларускіх адносін. У гэным лісьце п. Дубейкоўскі, у зьвязку з кізаньнем некатораў часткаў польскай прэсы гасла паустрымаць далейшага наступленьня польскага войска за Бярэзіну, быццам бы патрэбнага толькі для абароны польскіх абшарнікаў, як офіцыяльны прадстаўнік Беларускага Ураду, зазначае, што беларускі народ, доўгімі гадамі царшэньня моцна зьвязаны з польскім народам, уважае гэты ваенны паход не іначай, як паход дзеле асвабоджэньня яго з маскоўскае няволі; што беларускі народ, жадаючы злучэньня Беларусі з Польшчай на аснове „вольныя з вольнымі, роўныя з роўнымі“ віколі ня згодзіцца на падзел Беларусі і ніколі не забудзе крыўды, зробленай гэткам падзелам, і дзеля гэтага ня можа і думаць аб затрыманьні паходу на Бярэзе; што Народ Беларускай жадае быць сувязі з Польшчай прынамсі у межах перад 1772 г. і што аб распачацьці аб гэтай справе перагавораў, Беларускай Урад, пасля агалашэньня адозвы Начальніка Польскай Дзяржавы Пілсудзкага ад 22 красавіка, распачынае пэўныя акты.

Свой ліст п. Дубейкоўскі канчае зазначэньнем, што у адказ на прапозыцыю Беларускага Ураду і адозву Пілсудзкага, зьяўляецца значэньне у цывільнае управленьне Беларусі не беларусаў і поўнае маучаньне адпаведнае улады, што дае толькі магчымасьць прыгатоўвацца грунту дзеле бальшавіцка-маскоўскай агітацыі.

Намеснік Генэральнага Камісара п. Рачкевіч аб беларусах. Як паведамляе „Наш Край“ п. Рачкевіч у гутарцы з супрацоўнікам газэты значыць, што народ беларускі адносіцца прыхільна да палкаў, а кіраўнікі і палітыкі занялі пазыцыю чакаючую, у зьвязку з тым, што

ралі, але зьяўляліся другіе і казалі тое самае. Ня ўсе слухалі гэтых людзей, але былі і такія, што паслухалі, зразумелі і пачалі рабіць, як казалі тые людзі. А яны казалі: „Зразумейце сказ: адзін за усіх, а ўсе за аднаго, і жыцьцё вапа падлепыцца“. І вось людзі, што зразумелі, пачалі злучацца у грамадкі і пачалі жыць, як мы цяпер. Добра стала жыць так. Другіе, глядзючы на першых, так сама згуртаваліся і далучыліся да першых, і сталі жыць згодна. Дзяцей ужо пачалі адукаваць па-своему, у матчынай мове, а то бывало у „казенках“ некай чужой атручвалі ды рабілі з дзетаў здраднікаў сваіх бацькоў, што саромяліся свайго роднага. Цяпер адукуець паводлуг патрэб кожнага народу. Праўда, усе гэта многа крыві каштавала простаму народу, а ўсе-ж такі увялі свой верх. Нішто не магдо суцэньніць народнага постуцу. Народ пачуў у сабе сілы ля справаваньня самым сабой, і лепшыя людзі з народу пачалі кіраваць народнымі справамі. Вось гэтакім парадкам і дайшлі мы да гэтакага жыцьця. Цяпер мы жывом, бы у раю. Няма ні бедных, ні багатых, — усе роўныя. Няма зладзеяў, ні разбойнікаў, як я і раней казаў. Жывом сабе, згоденьска, працуем і усім задаволены. Будзеш і ты у нас жыць ішчасліва! скончыў Юрка. Я нешта жадаў запытаць, аж на табе! — жовка, крыкнула: „уставай. Адам, — ужо парэ!“ — і, я зноў апынуўся на гэтым сьвеце, сярэд людскай бядоў“...

Кончыў і Адам.

Сяляне ад гэтага сказы нібы акамянелі. І яшчэ-б мо' доўга сядзелі, ня ведаючы, што зрабілося, каб ня гукнуў Адам другім голасам і усіх тым зрухнуў: „Я скончыў. Хадзем спаць, бо дасядзеліся такі да золка!“

Схамянуліся, і па цэлай грамадзе пашоу гоман, а вецер зважней шугнуў, каб злавіць, здаецца, усе, што скажуць сяляне ды панесці ўверх к зорам на суд.

— Ну, і сон! Гэта, напэўна, ты, брат, сам, выдумаў, — адкуль табе гэтак сьніць?! сказаў першы малады селянін.

— Мо' дзе вычытаў, або хто расказаў, — дадаў другі.

Усяляк гаварылі і думалі і трэйціе. Стары Максім апусьціў голаў, задумаўся і шптаў: „То толькі сон! Эх, каб гэты сон хоць пры дзедках ці унуках збыўся у нашым краю!“ Потым прысьнеў шапку і моучкі узадуменьні пасунуў да хаты.

Адам нічога не адказаў. Ён пачуваў, нібы вялікі камень адлег у яго на сэрцы і з радушчым тварам борзда пашоу дамоу.

Разышліся паволі і ўсе.

Вецер мацней шугнуў, зашумеў, і заціх. На усходзе паказалася зарніца.

Янка Кужаль.